

3. Проблеми упровадження НУШ. URL: <https://nus.org.ua/2024/06/11/top-5-problem-uprovadzhennya-novoyi-ukrayinskoyi-shkoly-u-5-6-h-klasah-rezultaty-doslidzhennya/>

4. Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти III ступеня URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/>

*Дмитро НИКОЛИН,
Василь СПІВАК
(Дрогобич)*

ГРОМАДЯНСЬКЕ ТА ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Педагогіка – наука про освіту й виховання людини. Йдеться про складні, тривалі процеси з відкладеними результатами, оскільки «разового» і «миттєвого» виховання не буває. Процеси виховання, освіти, самоосвіти людини відбуваються і тривають протягом усього життя. Освіта фундаментально пов'язана і детермінована:

- можливостями і здібностями людини;
- умовами її життя;
- освітнім простором для виховання й розвитку;
- характером творчої діяльності внаслідок цілеспрямованих освітніх процесів;
- життєвими цінностями та цілями тощо.

Виховання – це набагато більше, ніж просто загальні знання. Процес освіти стосується не лише засвоєння інформації чи професійної підготовки, але й цілісного формування особистості. Освіта розглядається фактором змін і відіграє фундаментальну роль у розвитку суспільства, створюючи новий соціальний лад і відкриваючи можливості розвитку як для окремих осіб, так і для великих соціальних груп. З огляду на це необхідно, щоб цінності, які людина обирає і сповідує у своєму житті, були істинними, адже лише через справжні цінності вона може стати кращою, цілісно удосконалюючи і розвиваючи свою природу.

Людина справжні цінності досягає лише живучи в суспільстві, відкриваючи себе і шукаючи їх також у вимірах, трансцендентних для себе. Це необхідна умова, яку кожен повинен виконати, щоб стати собою, бути відповідальним і жити зрілим життям.

Суспільство значно впливає на освітні процеси, зокрема виховання особистості. Серед низки напрямів виховання (морального, патріотичного, національного, естетичного, фізичного, трудового тощо) суспільно-значущими для людини є громадянське і правове виховання. Саме вони дають можливість особистості жити повноцінним суспільним життям, будувати цивілізоване суспільство, почувати себе вільним і захищеним, повноцінно реалізувати власні життєві плани для себе і на благо суспільного розвитку. Зріла демократія вимагає від людини формування чітких і зрозумілих цінностей, які реалізуються усіма членами суспільства і контролюються законами.

Громадянське виховання – це процес формування особистості, яка усвідомлює та приймає свої права й обов'язки; усвідомлює цінності громадянського суспільства як демократичного устрою; відчуває відповідальність за долю країни; формує активну громадянську позицію; бере участь у житті власне громадянського суспільства. Громадянське виховання має своєю метою формування в особистості демократичної культури, усвідомлення та поваги до закону, дотримання прав людини, формування готовності працювати і творити задля розвитку держави, дотримуватися норм і цінностей демократичного суспільства [1; 3; 8].

Сьогодні Україна як ніколи прагне побудувати розвинену демократію, де кожен громадянин відчуває себе вільним, захищеним, рівним у правах з іншими. Курс на євроінтеграцію підтверджує споконвічні прагнення українців до демократичних прав і свобод. Це було і залишається засадничою цінністю українською ментальності.

Цінним для сучасної педагогіки є педагогічна концепція О. Вишневського у царині громадянського виховання[1; 2]. Основні положення громадянського виховання за вченим:

- «Ціннісний підхід: Виховання громадянської компетентності базується на формуванні системи цінностей: гідності, відповідальності, права та обов'язку.
- Демократизація едукації: Перехід від авторитарної педагогіки до педагогіки співробітництва, де учень і вчитель є рівноправними суб'єктами.
- Національне спрямування: Формування громадянина України через утвердження національної самосвідомості, мови та культури.
- Практична спрямованість: Виховання моральних переконань та звичок через реальні виховні ситуації» [2].

Учений наголошує, що громадянське виховання – це не лише знання, але й почуття та воля, що формують активну позицію людини, роблячи її морально та юридично дієздатною [2].

Ще одним, не менш важливим напрямком виховання є правове. Воно також є ціннісним підґрунтям демократії, оскільки визначає право і закон необхідною складовою цивілізованого життя держави. У складі правового становлення особистості вчені визначають дві рівнозначні складові: правова культура та правове виховання. На цьому акцентують В. Лозова та Г. Троцько [5] і вважають, що «правове виховання школярів сприяє громадянському та моральному становленню особистості, вихованню її дисциплінованості, підготовці молодого покоління до виконання громадянських обов'язків у відношенні до держави, праці, сім'ї. Кожна людина повинна знати норми та правила поведінки в суспільстві, свої права й обов'язки перед державою, суспільством, сім'єю» [5, с. 66].

Зі свого боку, А. Кузьминський і В. Омеляненко наголошують, що «потреба цілісного правового виховання громадян зумовлюється зростанням творчої, організуючої, координуючої ролі права в соціальному, політичному й економічному розвитку суспільства» [4].

Учені також наголошують на необхідності реалізації прикладного аспекту для здійснення правового виховання і рекомендують використовувати різноманітні форми, серед них: «правова освіта; популяризація, пропаганда права; самоосвіта; самоврядування; бесіди; знайомство із судовими рішеннями і вироками; взаємодія школи і сім'ї; виховання почуття законності через виховання почуття справедливості» [6, с. 4–5].

Резюмуючи, наголосимо, що ми погоджуємося із науковою позицією Ю. Сурмяка, який під правовим вихованням учнів розуміє «...цілеспрямовану, послідовну, систематичну діяльність органів освіти, правоохоронних органів, інших державних органів, громадських і правозахисних організацій, органів місцевого самоврядування, окремих громадян з надання послуг у роз'ясненні й інформуванні положень права і законодавства, юридичного консультування з метою формування в юнаків та дівчат системи правових знань, правових переконань і настанов, правового мислення, умінь і навичок правовими засобами самостійно захищати свої права, правових почуттів (поваги до права і закону, до соціальних цінностей, які охороняються правом, законності тощо), що забезпечують стабільність правомірної поведінки і соціально-правову активність особи» [7, с. 12].

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посіб. для студентів вищих навч. закладів. Вид. 2-е. Дрогобич: Коло, 2006. 608 с.
2. Вишневський О. Український виховний ідеал і національний характер (витоки, деформації і сучасні виклики). Дрогобич, 2010. 160 с.
3. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. *Освіта України*. 2000. 9 серпня. №32. С.6–7.
4. Кузьмінський А. Правове виховання / А. Кузьмінський, В. Омеляненко. *Педагогіка*. Київ, 2003. С. 252–254.
5. Лозова В., Троцько Г. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посіб. Харків, 2002. 398 с.
6. Стаканков А.В. Теорія і практика правового виховання в історії вітчизняної педагогічної думки другої половини ХІХ – початку ХХ століття : дис... канд. пед. наук. Харків, 2003. 207 с.
7. Сурмяк Ю.Р. Взаємодія вищих професійних училищ та органів внутрішніх справ у правовому вихованні учнів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання». Дрогобич, 2009. 24 с.
8. Сухомлинський В.О. Народження громадянина. Вибрані твори. В 5 т. Київ, 1977. Т. 3. С. 283–582.

**Надія НОВОСЕЛЬСЬКА,
Неля СІРАНТ
(Львів)**

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Освітній процес у воєнний період трансформується через впровадження новітніх методик та ІТ-рішень. Пріоритетним напрямом стає розробка структурованого та комфортного навчального простору, що є критично важливим для успішної інтеграції учасників освітнього процесу. Цифровізація стала головним фактором стійкості (resilience) освітньої системи. Основний